

ביאורים

כפי שלמדנו, הדיבור המדויק חושף עולם רוחני. הרמב"ם יוצא נגד ההשוואה הלא מדויקת בין חוטא מרצון לחוטא מאונס. לא ייתכן שהם בעלי אותה דרגה ולא ייתכן להשוות ביניהם. העולם הרוחני הוא מדויק לחלוטין, והשוואה כזאת נובעת מחוסר הדיוק ומגסות העולם הגשמי, שלא מבחין בדרגות הרוחניות השונות.

למרות כל החסרונות שמנינו, הרמב"ם לא מתיימש מהדברים. אין לשפוט את הדברים עד ששומעים אותם מתחילתם ועד סופם. יתר על כן - ייתכן שיש כאן עומק נסתר שכדי לעמוד עליו צריך לראות את המהלך כולו. נדרשת סבלנות כדי להיפגש עם העולם הרוחני, ישנם שלבים שצריך להתעלות אט אט מן העולם הגשמי שלנו כדי להעמיק פנימה. הרמב"ם מסכים לשמוע ולהקשיב להמשך הדברים, על אף הדברים הרדודים שראה עד כה.

אך הדברים בהמשך אינם מדויקים אף הם, וממילא יש כאן פספוס של העולם הרוחני ונוצרת פה הדרכה ציבורית לא נכונה. אותו קנאי יורה זיקים ללא הבחנה על היהודים שנאלצו מפחד החרב לנהוג כאנוסים ולהסתיר את דתם. הוא מכנה אותם 'גוי', 'רשע' ו'פסול לעדות' ואף טוען שתפילתם אינה מצוה אלא פשע. בהמשך האיגרת יתייחס הרמב"ם לחומרת אמירת אלה - הן ביחס הרדוד והמשפיל לעם ישראל, בניו של הקב"ה, והן ביחס לאמירה המסוכנת שתפילתם עברה.

הרחבות

חוטא המתפלל לה' - תפילתו טובה או רעה?

כי שְׁתִּים רְעוֹת עֲשֶׂה עַמִּי - שְׁהִיוּ מְשִׁתְּחוּיִם לְצֶלֶם וּמְשִׁתְּחוּיִם לִי. הכותב אותו מזכיר הרמב"ם, הבין מדרשה זו שמעבר לכך שעם ישראל חטאו בעבודה זרה, הם הוסיפו לחטוא בכך שעבדו בו זמנית לה'. על פי מדרש זה הבין הכותב בטעות שאדם שמודה בעבודה זרה מתוך אונס, יחטא חטא נוסף אם יתפלל אל ה' בביתו. (עיין בהמשך האיגרת, יום יט כסלו, שהרמב"ם דוחה את דבריו).

אולם אם נעיין בפסוק שעליו מבוססת הדרשה, נראה בבירור שהבנה זו אינה נכונה. בפסוק נאמר: "כי שְׁתִּים רְעוֹת עֲשֶׂה עַמִּי אֲתִי עֲזָבוּ מִקּוֹר מִיָּם חַיִּים לְחַצְב לָהֶם בָּאֲרוֹת בָּאֲרֹת נְשֻׁבְרִים אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ הַמַּיִם" [ירמיה ב, יג]. בפסוק מתואר שעם ישראל עזב את ה' ופנה אל עבודה זרה. אולם פסוק זה לא עוסק כלל במציאות בה אדם עובד את ה' בשיתוף עבודה זרה. לכן ברור שגם דרשת הירושלמי המבוססת על הפסוק לא עסקה במציאות זו.

על פי הפרשנים, הירושלמי מתאר מצב שפל שבו אנשים, בתוך בית המקדש עצמו, עבדו עבודה זרה לְשִׁמְשׁוּ. הם היו משתחוים עם פניהם כלפי השמש ואת אחוריהם היו מפנים כלפי ההיכל. במעשה זה ביטאו החוטאים כבוד כלפי השמש וזלזול כלפי היכל ה' [קרבן העדה ופני משה, ירושלמי סוכה ה, ה]. אולם אין ללמוד מכאן שחוטא המתפלל לקב"ה עובר איסור נוסף.

וּמָזָה, שֶׁהוּא אוֹמֵר, שְׁמִי שֶׁהוֹדָה בְּשְׁלִיחוֹת אוֹתוֹ הָאִישׁ כְּבָר כְּפָר בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְהֵבִיא רְאִיָּה עַל זֶה מָה שֶׁאָמְרוּ ז"ל: "כל המודה בעבודה זרה פְּכוּפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה" (ספרי לדברים יא, כח, ועיין נדרים כה ע"א). וְלֹא הָיָה אֲצֵל זֶה הַהֶקְשׁ הַפְּרָשׁ בֵּין מוֹדֵה בְּעוֹבְדָה זָרָה בְּלִי אָנֹס, אֶלָּא בְּרָצוֹן נִפְשׁוֹ, כִּי־רָבַעַם בֶּן נֶבֶט וְחֶבְרִיו, וּבֵין מִי שִׁיאֹמֵר עַל אִישׁ מִבְּנֵי אֲדָם שֶׁהוּא נְבִיא, בְּהֶכְרַח, מִפְּחַד הַחֶרֶב.

וּכְאֲשֶׁר רָאִינוּ בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו הִלְשׁוֹן הַזֶּה, אֲמַרְנוּ: אֵין רָאִיו שֶׁנִּתְפַּשׁ עֲלָיו עַד שֶׁנִּשְׁמַע כָּל דְּבָרָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה ע"ה: "מְשִׁיב דָּבָר בְּטָרִם יִשְׁמָע" וגו' (משלי יח, ג). וְכְאֲשֶׁר הִבְטַנּוּ בְּדְבָרָיו עוֹד מְעַט, מִצְּאֲנוּהוּ אוֹמֵר דָּבָר, זֶה לְשׁוֹנוֹ: שְׁמִי שֶׁאָמַר הַדָּבָר הַהוּא, אֶפְלוּ קָיָם כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה בְּסֵתֵר בְּלִבְד - לֹא עֲשֶׂה דָבָר, אֲבָל צָרִיף לְעֲשׂוֹתָהּ בְּסֵתֵר וּבְגִלּוּי, וּמִי שִׁיְהִיָּה בְּגִלּוּי גוֹי וּבְסֵתֵר יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה גוֹי. אִם כֵּן, אֲצֵל זֶה הִזָּךְ בְּשִׁכְלֵךְ אֵין הַפְּרָשׁ בְּשׁוּם פְּנִים בֵּין מִי שֶׁאִינוּ מְשַׁמֵּר שְׁבִתוֹ מִפְּנֵי הַחֶרֶב, וּבֵין מִי שֶׁאִינוּ מְשַׁמֵּר בְּרָצוֹנוֹ. אַחַר כֵּן מִצְּאֲנוּהוּ אוֹמֵר, כִּי כְּשִׁיפְנֵס אַחַד מִן הָאֲנוּסִים בְּבֵית תְּפִלָּתוֹ (ק) הַתְּפִלָּל שָׁם, וְאֶפְלוּ אִינוּ אוֹמֵר שׁוּם דָּבָר, וְאַחַר יִכְנַס בְּבֵיתוֹ וַיִּתְּפִלָּל תְּפִלָּתוֹ - שֶׁהַתְּפִלָּה הַהִיא פְּשָׁע הוּא מוֹסִיף בָּהּ, וְעֵבְרָה הִיא בִּידוֹ. וְהֵבִיא רְאִיָּה עַל זֶה מִדְּבָרֵי רז"ל: "כִּי שְׁתִּים רְעוֹת עֲשֶׂה עַמִּי" (ירמיה ב, ג) - שֶׁהִיוּ מְשִׁתְּחוּיִם לְצֶלֶם וּמְשִׁתְּחוּיִם לִי (ירושלמי סוכה פ"ה ה"ה). וְלֹא הָיָה הַפְּרָשׁ אֲצֵל זֶה הַמְּפָרֵשׁ בֵּין מִי שֶׁהִיָּה מְשִׁתְּחוּהוּ לְצֶלֶם וְלֹהִיכֵל עַל דְּרָךְ כְּפִיָּרָה, לְמַעַן טַמְא אֶת מִקְדָּשׁ ה' וְלַחֲלֵל אֶת שָׁם קִדְשׁוֹ, וּבֵין מִי שִׁיפְנֵס בְּבֵית שִׁיְדָמָה לְאֲשֶׁר יְדָמָה לְהַשְׁתַּדֵּל בְּגִדְלַת ה' יִתְעַלֶּה, וְלֹא יִזְכַּר בּוֹ וַיֹּאמֶר דָּבָר שִׁיְהִיָּה הַפָּךְ הַדָּת בְּשׁוּם פְּנִים, וְהוּא עִם כָּל זֶה מְכַרַּח בְּהֶכְנֵסוֹתוֹ. וּמִצְּאֲנוּהוּ כְּמוֹ כֵּן אוֹמֵר, שְׁמִי שִׁיּוֹדָה לְאוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהוּא נְבִיא, וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוּס - הָרִי זֶה רְשָׁע, וּפְסוּל מִפְּסוּלֵי עֲדוֹת דְּאוֹרֵיָתָא, "וְהַתּוֹרָה אֲמָרָה: 'אֵל תִּשָּׂא תִּשָּׂא דָךְ עִם רְשָׁע' (שמות כג, א) - אֵל תִּשָּׂא רְשָׁע עַד" (סנהדרין כז ע"א).

הַהֶקְשׁ - הַהֶשׁוּאוּה. הַפְּרָשׁ - הַבְּדֵל. שְׁנִתְפַּשׁ - שְׁנַעִיר לוֹ אוֹ נְשִׁיג עֲלָיו. שֶׁאָמַר הַדָּבָר הַהוּא - הוֹדָה בְּשְׁלִיחוֹת הָאִישׁ. שִׁיְדָמָה לְאֲשֶׁר יְדָמָה לְהַשְׁתַּדֵּל - בֵּית שְׁמַטְרָתוֹ לְפִי דְרַכֵּם (שֶׁל הַמּוֹסְלִמִּים), כְּבִיכּוּל, לְעַסּוֹק בְּגִדּוּלַת ה'.